

Архів України

5–6 • 2016

• вересень–грудень •

У НОМЕРІ

- Відзначення ювілею Михайла Грушевського 1926 року в контексті подальшої долі вченого
- Олександр Лотоцький і Михайло Грушевський. До історії співпраці на громадській ниві
- Михайло Грушевський та Російська Академія наук: історія невдалого обрання (кінець 1924 року)
- Образ “архіву” в сучасному науковому дискурсі: множинність інтерпретацій
- Доля архівних установ Донецької області в 2014–2015 роках: виклики часу
- Спогади сучасників про видатного діяча українського театру М. Л. Кропивницького
- Відзначення 120-річчя утворення Чернігівської губернської вченої архівної комісії у Державному архіві Чернігівської області (23 листопада 2016 р.)
- Тематичний збірник документів і матеріалів з історії Криму 1940–2015 років

Державна архівна служба України
Український інститут національної пам'яті
Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України
Державний центр збереження документів НАФ

Архіви України

Науково-практичний журнал
видається з 1947 р.

№ 5–6 (304–305), 2016
вересень – грудень

Київ, 2016

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Тетяна БАРАНОВА (головний редактор),
Анджей БЕРНАТ (Республіка Польща), Ігор БОНДАРЧУК,
Валерій ВАСИЛЬЄВ, Тетяна ЄМЕЛЬЯНОВА, Іван КІСІЛЬ,
Рамоюс КРАУЛІС (Литовська Республіка), Наталія МАКОВСЬКА,
Ольга МУЗИЧУК, Костянтин НОВОХАТСЬКИЙ, Георгій ПАПАКІН,
Валентина ПІСКУН, Руслан ПИРІГ, Юлія ПРИЛЕПШЕВА,
Світлана СЕЛЬЧЕНКОВА, Ярослав ФЕДОРУК,
Тарас ЧУХЛІБ, Микола ЩЕРБАК

Редакція не завжди поділяє точку зору авторів публікацій
та не несе відповідальності
за достовірність наведених ними даних

“Архіви України” on-line:

<http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/>

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Au/index.html

“Архіви України”, № 5–6, 2016. Науково-практичний журнал.
Видається з 1947 р.

Свідоцтво про реєстрацію: КВ 18783-7583ПР від 28.03.2012

Журнал “Архіви України” включений до Переліку
наукових фахових видань України
(наказ Міністерства освіти і науки України № 793 від 4 липня 2014 року)

- © Державна архівна служба України, 2016
- © Український інститут національної пам'яті, 2016
- © Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М. С. Грушевського НАН України, 2016
- © Державний центр збереження документів НАФ, 2016

З М І С Т

До 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського

<i>Пиріг Р. Я.</i> Відзначення ювілею Михайла Грушевського 1926 року в контексті подальшої долі вченого	7
<i>Гирич І. Б.</i> Олександр Лотоцький і Михайло Грушевський. До історії співпраці на громадській ниві	20
<i>Масненко В. В.</i> Трансформація теоретичних засад наукового дискурсу М. С. Грушевського в контексті етнології та соціальної антропології	35
<i>Орел Ю. В.</i> Арешт і заслання М. С. Грушевського у 1914–1915 роках: позиція російських учених	47
<i>Панькова С. М.</i> Михайло Грушевський та “Украинский Вестник” у світлі листів Олександра Лотоцького (1906 рік)	65
<i>Пономарьов О. М.</i> Листи Володимира Ястребова до Михайла Грушевського (1895 рік)	91
<i>Тельвак В. В.</i> Михайло Грушевський та Російська Академія наук: історія невдалого обрання (кінець 1924 року)	98
Фотодобірка. Із фондів ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного. Упорядник <i>Любарська Л. В.</i>	106

Статті та повідомлення

<i>Калакура Я. С.</i> Архівний менеджмент в умовах демократизації та децентралізації суспільства	119
<i>Палієнко М. Г.</i> Образ “архіву” в сучасному науковому дискурсі: множинність інтерпретацій	136
<i>Бойко В. Ф.</i> Розроблення нової редакції Класифікатора управлінської документації	153
<i>Коник Ю. О.</i> Інформаційний потенціал межових книг Півдня України та особливості його використання	159
<i>Федорович О. В., Хозяшева Г. І.</i> Візит делегації польських архівістів до Миколаївщини	170

З історії архівів та архівних зібрань

<i>Байдич В. Г.</i> Сторінки архівної справи на Поділлі у міжвоєнний період	182
<i>Буценко Н. Д.</i> Доля архівних установ Донецької області в 2014–2015 роках: виклики часу	197
<i>Григорчук Н. В.</i> Створення Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР	216

Огляди джерел та документальні нариси

<i>Безгинська К. М., Лисенко Т. А.</i> Зародження хімічної промисловості на Луганщині в архівних документах	238
<i>Ващук Л. В.</i> Петро Іванович Холодний: постать митця (за документами Центрального державного архіву зарубіжної україніки)	252
<i>Лоштин Н. Т.</i> Бібліотека монастиря та парафії каноніків регулярних Св. Гробу господнього у польському місті Лежайську (за матеріалами інвентаря кінця XVIII століття)	263
<i>Масіян Н. Б.</i> Історик, етнограф, археолог і педагог Раймунд Фрідріх Кайндль (за документами Державного архіву Чернівецької області)	270
<i>Саранча В. І.</i> Фонди особового походження архівного відділу виконавчого комітету Кременчуцької міської ради як джерело з історії міста (1880–2005 роки)	279
<i>Сукало А. М.</i> Особові фонди представників української діаспори в архівних зібраннях ЦДАМЛМ України. Оперна співачка Марія Сокіл-Рудницька	285
Фотодобірка. “Поезіє, сонце моє оранжеве!” (до 80-річчя від дня народження І. Ф. Драча). Упорядник <i>Макарова Т. О.</i>	301

Публікація архівних документів

<i>Величко О. Г., Козлова І. В.</i> Шкільна мандрівка до дніпровських порогів (1901 рік)	310
<i>Кононенко І. І., Полякова Ю. Ю.</i> Спогади сучасників про видатного діяча українського театру М. Л. Кропивницького	318
<i>Марканич М. В.</i> Переміщення архіву п’яти коронних міст Марамороша до крайового музею ім. Т. Легоцького в Мукачевому (за документами Державного архіву Закарпатської області)	330
<i>Фрасинюк О. Н.</i> Українські золотарі XVI–XVIII століть у дослідженнях Д. М. Щербаківського	336

Інформація і рецензії

<i>Ващенко І. І.</i> Відзначення 120-річчя утворення Чернігівської губернської вченої архівної комісії у Державному архіві Чернігівської області (23 листопада 2016 р.)	348
<i>Касян Л. Г.</i> Нове науково-довідкове видання ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного	352
<i>Лисенко О. Є., Крутина В. О.</i> Тематичний збірник документів і матеріалів з історії Криму 1940–2015 років	355

CONTENTS

To the 150th Anniversary of Mykhailo Hrushevsky

<i>Pyrih R. Y.</i> The Celebration of Anniversary of Mykhailo Hrushevsky in 1926 in the Context of Further Life of Scientist	7
<i>Hyrych I. B.</i> Olexandr Lototskyi and Mykhailo Hrushevsky. To the History of Collaboration on the Public Field	20
<i>Masnenko V. V.</i> The Transformation of Theoretical Principles of Scientific Discourse of M. S. Hrushevsky in the Ethnology and Social Anthropology Context	35
<i>Orel Y. V.</i> The Arrest and Exile of M. S. Hrushevsky in 1914-1915: the Russian Historians Position	47
<i>Pan'kova S. M.</i> Mykhailo Hrushevsky and "Ukrainian Vestnik" in the Letters of Olexandr Lototskyi (1906)	65
<i>Ponomariov O. M.</i> The Letters of Volodymyr Yastrebov to Mykhailo Hrushevsky (1895)	91
<i>Telvak V. V.</i> Mykhailo Hrushevsky and the Russian Academy of Sciences: history of an unsuccessful election (the end of 1924)	98
The Photo Collection. Documents of the Collection of the Central State Archives of the Visual and Audio Documents named after H. S. Pshenychnyi. <i>Complier L. V. Lubarska</i>	106

Articles and Notices

<i>Kalakura Y. S.</i> The Archival Management in the Context of Democratization and Decentralization of Society	119
<i>Palienko M. H.</i> The Image of Archive in the Modern Scientific Discourse: Multiplicity of Interpretation	136
<i>Boyko V. F.</i> The Drafting of a New Edition of Classifier of Administrative Documentation	153
<i>Konyk Y. O.</i> The Information Potential of Boundary Books of the South of Ukraine and Features of their Use	159
<i>Fedorovych O. V., Khozyasheva H. I.</i> The Delegation of Polish Archivists Visit to Mykolaiv Region	170

From the History of Archives and Archival Collections

<i>Baidych V. H.</i> The Pages of Archival Affairs on Podillya Region in Interwar Period	182
<i>Butsenko N. D.</i> The Fate of Archival Institutions of Donetsk Region in 2014–2015: Challenges of Time	197
<i>Hryhorchuk N. V.</i> The Establishment of the Central State Archives of the October Revolution and Socialistic Construction of USSR	216

Sources Reviews and Documentary Essays

<i>Bezhyńska K. M., Lysenko T. A.</i> The Establishment of Chemical Industry in Luhansk Region in Archival Documents	238
--	-----

<i>Vashchuk L. V.</i> Petro Ivanovych Kholodnyi: The Figure of the Artist (According to the Documents of the Central State Archives of Foreign Archival Ukrainianica)	252
<i>Loshtyn N. T.</i> The Library of the Monastery and Parish of the Monks of the Holy Sepulchre in Leżajsk (POLAND) (Based on the Inventory of the Late 18 Century)	263
<i>Masian N. B.</i> A Historian, Ethnographer, Archaeologist and Educator Raimund Friedrich Kaindl (on Documents of the State Archives of Chernivtsy Region)	270
<i>Sarancha V. I.</i> The Fonds of Personal Origin of the Archival Department of the Executive Committee of Kremenchuk City Council as the Sources on the City History (1880–2005)	279
<i>Sukalo A. M.</i> The Personal Fonds of Representatives of Ukrainian Diaspora in Archival Collections of the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine. Opera Singer Maria Sokil-Rudnytska	285
The Photo Collection. “The Poetry, My Orange Sun!” (To the 80 th Anniversary of I. F. Drach). <i>Complier T. O. Makarova</i>	301

Publication of archival records

<i>Velychko O. H., Kozlova I. V.</i> The School Journey to the Dnipro Rapids (1901)	310
<i>Kononenko I. I., Polyakova Y. Y.</i> Memoirs of Contemporaries about Prominent Figure of Ukrainian Theatre M. L. Kropyvnytskyi	318
<i>Markanych M. V.</i> The Moving of Archives of the Five Crown Cities of Maramorosh to the Regional Museum named after T. Lehotskyi in Mukachevo (on the Documents of the State Archives of Transcarpathian Region)	330
<i>Frasyniuk O. N.</i> The Ukrainian Goldsmithers of 16–18 th Centuries in the Researches of D. M. Shcherbakivskyi	336

International Relations

<i>Vashchenok I. I.</i> The Celebrating of 120 th Anniversary of Establishment of Chernihiv Scientific Archival Commission in the State Archives of Chernihiv Region (November 23, 2016)	348
<i>Kasian L. H.</i> New Scientific Reference Book of Central State Archives of the Visual and Audio Documents named after H. S. Pshenychnyi	352
<i>Lysenko O. E., Krupyna V. O.</i> The Thematic Collection of Documents and Materials on the History of Crimea of 1940–2015	355

УДК 929Грушевський(477)

Л. В. ЛЮБАРСЬКА*

ФОТОДОБІРКА. ІЗ ФОНДІВ ЦДКФФА УКРАЇНИ ІМЕНІ Г. С. ПШЕНИЧНОГО

Фотодобірка присвячена ювілейному дню народження українського вченого і громадського діяча М. С. Грушевського.

Ключові слова: М. С. Грушевський; освітня діяльність; НТШ; наукова школа; самостійний український університет; Українська Центральна Рада; еміграція; “Історія України-Руси”.

Академік ВУАН і АН СРСР, громадський і державний діяч Михайло Сергійович Грушевський народився 17(29) вересня 1866 р. у м. Холм (тепер – Хелм, Польща) в інтелігентній родині, здобув зразкову університетську освіту, як науковець і викладач все життя присвятив вивченню історії, літератури, публіцистики і став справді знаковою постаттю в історії України. Окремо слід відзначити діяльність М. С. Грушевського як члена Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, а в 1897–1913 рр. і його голови. За його редакцією протягом 1895–1913 рр. вийшло 113 томів “Записок НТШ”. А були ще серійні видання Археологічної комісії НТШ, започатковано видання “Українсько-руського архіву”, разом з О. Маковеем та І. Франком – літературно-публіцистичний журнал “Літературно-науковий вістник”, організація “Української видавничої спілки”. Словом, довкола М. С. Грушевського сформувалася повноцінна потужна наукова школа з численними відгалуженнями й поважним кадровим складом. Найбільша наукова праця М. С. Грушевського – багатотомна “Історія України-Руси” повинна була стати віхоною й вершинною, однак була завершена тільки по смерті історика у 1936 р. Але ще за життя окремими виданнями виходили нариси історії України (“Очерки истории украинского народа”, 1904 р.; “Ілюстрована історія України”, 1913 р.).

Величезний внесок М. С. Грушевського і в освітянську справу: багато років домагався створення у Львові самостійного українського університету, заснування українських кафедр в усіх університетах України, ініціював створення у Львові громадської організації – Товариства прихильників української літератури, науки і штуки (1904 р.), яка поширювала свій вплив на всю країну. Після революції 1905 р. учений перемістився до Києва, де й продовжував плідно працювати.

---

* Любарська Людмила Валентинівна – провідний науковий співробітник сектору публікації документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного.

Ще більшого значення М. С. Грушевський набув як громадський діяч: через арешти й ув'язнення, від студентських років у Києві (керівник української громади при Київській духовній семінарії) до засновника та члена Ради Товариства українських поступовців, голови Української Центральної Ради вперто йшов від гасел національно-культурної автономії до проголошення суверенної Української Народної Республіки (січень 1918 р.) та її Конституції (квітень 1918 р.), був автором головних політичних документів УЦР, основних концептуальних положень Української революції. Після гетьманського перевороту почалася пора еміграції, зосередження на науковій та видавничій діяльності в Українському соціологічному інституті, керівництво “Закордонною делегацією” Української партії соціалістів-революціонерів, редагування її друкованого органу “Борітеся – Поборете!”, створення Комітету “Голодним Україні”.

У 1924 р. учений повернувся в Україну. За його редакцією впродовж 1924–1930 рр. було видано 80 книг, у т. ч. періодичні та серійні видання: “Україна”, “Науковий збірник”, “Студії з історії України”, “За сто літ”, збірники комісії порайонного дослідження історії України. В цей же час у ВУАН він очолював кафедру історії українського народу при Історико-філологічному відділі, Історичну секцію з численними комісіями, археографічну комісію, науково-дослідну кафедру історії України. А 1929 р. став академіком АН СРСР. Внаслідок ідеологічного цькування й переслідувань учений позбувся більшості посад і на початку березня 1931 р. був змушений виїхати до Москви, де примусово проживав під постійним наглядом більшовицької таємної поліції. Останньою дозволеною працею тоді стала робота над десятим томом “Історії України-Руси”, який був підготовлений до друку донькою Катериною, але вийшов уже після смерті історика на початку 1937 р. Помер М. С. Грушевський у Кисловодську, похований в Києві на Байковому цвинтарі.

У фототеці ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного налічується близько сімдесяти одиниць обліку, які висвітлюють різнобічну діяльність видатного вченого і громадського діяча. Пропонуємо добірку світлин із колекції архіву.

Родина Грушевських.
 Батько – Сергій Федорович,
 мати – Глафіра Захарівна,
 діти – Михайло,
 Олександр, Ганна.
 Владикавказ, 1886 р.
 ЦДКФФА України
 ім. Г. С. Пшеничного,
 од. обл. 0-184086.

Український історик і політичний
 діяч М. С. Грушевський
 з дружиною Марією.
 1895–1897 рр.
 ЦДКФФА України
 ім. Г. С. Пшеничного,
 од. обл. 0-184085.

М. С. Грушевський – український історик і громадський діяч.
1901 р.
ЦДКФФА України
ім. Г. С. Пшеничного,
од. обл. 0-166805.

Український історик
М. С. Грушевський.
Львів, 1904–1905 рр.
ЦДКФФА України
ім. Г. С. Пшеничного,
од. обл. 0-166803.

Родина українського історика і громадського діяча М. С. Грушевського.
Поч. ХХ ст.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-184102.

Будинок НТШ у м. Львові.
Львів, 1909 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-180166.

М. С. Грушевський – український історик і громадський діяч.
1917 р.
ЦДКФФА України
ім. Г. С. Пишеничного,
од. обл. 0-166804.

М. С. Грушевський – український історик, політичний і громадський діяч, публіцист, голова Української Центральної Ради.
1917 р.
ЦДКФФА України
ім. Г. С. Пишеничного,
од. обл.0-235528.

Михайло Грушевський

Учасники III Всеукраїнського військового з'їзду на Софійській площі в м. Києві. В центрі – генеральний секретар військових справ Української Центральної Ради С. В. Петлюра, генеральний секретар УЦР В. К. Винниченко, голова УЦР М. С. Грушевський. Зліва направо – представники бельгійської і румунської військових місій. Київ, жовтень, 1917 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-227846.

Члени Академії мистецтв (зліва направо) сидять – художники А. А. Маневич, О. О. Мурашко, Ф. Г. Кричевський, історик М. С. Грушевський, літературознавець І. М. Стещенко, художник М. Г. Бурачек; стоять – графік Г. І. Нарбут, архітектор і художник В. Г. Кричевський, художник М. Л. Бойчук. Київ, 1917 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-172672.

Мітинг на Софійській площі в м. Києві. Виступає голова УЦР М. С. Грушевський.
Київ, грудень 1917 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-185141.

Голова УЦР М. С. Грушевський серед делегатів VIII сесії Центральної Ради.
Київ, грудень 1917 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-185138.

М. С. Грушевський – голова Центральної Ради УНР.
Київ, 1917 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-185144.

Родинний будинок М. С. Грушевського у м. Києві, зруйнований запальними
снарядами 25 січня 1918 р. Київ, 1918 р.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-205113.

М. С. Грушевський – український історик, політичний і громадський діяч, публіцист, голова Української Центральної Ради. Київ, 1 травня 1918 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-245804.

Український історик і політичний діяч М. С. Грушевський.
Київ, 1 травня 1918 р.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-184087.

Український історик і політичний діяч М. С. Грушевський з родиною на дачі.
20–30-і роки XX ст.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 0-184090.

Академік М. С. Грушевський у своєму робочому кабінеті в будинку
на вул. Паньківській, 9. Київ, 1929–1930 рр.

ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. обл. 2-149004.

М. С. Грушевський – український історик, публіцист, політичний і громадський діяч.
1924–1934 рр.
ЦДКФФА України
ім. Г. С. Пиленчного,
од. обл. 0-234693.

М. С. Грушевський – український історик, публіцист,
академік ВУАН і СРСР у своєму кабінеті.
Київ, 1929–1930 рр.
ЦДКФФА України ім. Г. С. Пиленчного, од. обл. 0-166801.

Урочисте відкриття
 меморіальної дошки
 М. С. Грушевському
 на стіні будинку
 Київського національного
 університету
 ім. Т. Г. Шевченка.
 Київ, вересень 1996 р.
 Автор зйомки
 В. Струмковський.
 ЦДКФФА України
 ім. Г. С. Пшеничного,
 од. обл. 0-221113.

The photo collection is dedicated to the jubilee of Ukrainian scholar and public figure M. S. Hrushevsky.

Key words: M. S. Grushevsky; the educational activities; the Shevchenko Scientific Society; Scientific School; the Independent Ukrainian University; the Ukrainian Central Rada; the emigration; “History of Ukraine-Rus”.